

Ю.В. Дьомін, Р.Ю. Дьомін // Залізничний транспорт України. - 2010. - № 6. - С. 3-4.

6. Про транспорт: Закон України від 10 лист. 1994 р. № 232/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 51. - Ст. 446.

7. Про охорону і супроводження вантажів, що перевозяться залізничним транспортом України: Наказ Міністерства транспорту України від 20 січ. 1997 р. № 18 // Офіційний вісн. України. - 1997. - № 8. - Том 2. - Стор. 326.

8. Про внесення змін до наказу Міністерства транспорту України від 21.11.2000 № 644 та Правил перевезення наливних вантажів: Наказ Міністерства транспорту та

зв'язку України від 25 лист. 2008 р. № 1430 // Офіційний вісн. України. - 2009. - № 17. - Ст. 541.

9. Про затвердження Положення про відомчу воєнізовану охорону на залізничному транспорті: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 січ. 1994 р. № 7. - [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/7-94-п>.

Журчко Г.О.

здобувач кафедри тактико-спеціальної та вогневої підготовки ОДУВС

Надішла до редакції: 09.06.2013

УДК 343.85:343.42

УДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПРАВООХОРОННОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, СКОЄНИМ НА РЕЛІГІЙНОМУ ҐРУНТІ

Клюс В. В.

Національна безпека істотно залежить від забезпечення духовної безпеки, особливо ця проблема набуває значущості в контексті протидії екстремізму й тероризму, злочинам, скоєним на релігійному ґрунті. Релігійні конфлікти є закономірним компонентом системних конфліктних процесів. Вони постали специфічною формою вияву альтернативних політичних (геополітичних), статусних, етнонаціональних, економічних інтересів і устремлень різних суспільних груп. У сфері таких відносин необхідно вирішувати питання, пов'язані з визначенням природи різних видів духовних небезпек (загроз), механізмів їхнього впливу на об'єкти духовної безпеки, можливих наслідків цих впливів, шляхів і методів їх нейтралізації або зменшення.

Метою написання статті є вдосконалення функціонування системи правоохоронного забезпечення духовної безпеки України.

Справедливо наголошує Г.В. Новицький, що мова, культура, національні традиції та релігія визнаються як основні складові й чинники формування української національної самосвідомості. Захист об'єктів національної безпеки вважається основним завданням системи забезпечення національної безпеки України. Крім того, четвертим і останнім об'єктом національної безпеки виокремлюється національна самосвідомість українського народу. Національна самосвідомість - це форма ментального осягання свого характерного психологічно-культурного змісту. Тільки самосвідоме національне буття спроможне стати матрицею держави й, відповідно, громадянства [1].

Багаторічна недооцінка духовної безпеки як складової національної безпеки України, разом з іншими негативними чинниками, визначили посилення конкретних загроз особі, суспільству, державі. А саме від своєчасного правоохоронного забезпечення духовної безпеки України й вирішення нагальних проблем щодо нейтралізації реальних і потенційних загроз залежить майбутнє нашої держави. У комплексі проблем, від вирішення яких безпосередньо залежить ефективність боротьби зі злочинами, скоєними на релігійному ґрунті, є удосконалення функціонування системи оперативних і слідчих підрозділів у протидії злочинам на релігійному ґрунті та особливості забезпечення духовної безпеки України. Актуальність зазначеного напряму зумовлю-

ється постійним ростом кількості злочинів, скоєних на релігійному ґрунті й низьким рівнем їхнього виявлення, що є проблемою взаємодії між підрозділами й службами органів внутрішніх справ, прокуратурою, судом і т. ін. правоохоронними органами.

Теоретичний огляд стану вивчення проблем забезпечення національної безпеки та її складових зроблено в ряді наукових робіт вітчизняних і зарубіжних учених: К.В. Антонова, В.Т. Білоуса, О.Ф. Долженкова, М.М. Галамби, В.Л. Ортинського, В.В. Крутова, О.В. Копана, М.І. Панова, В.М. Петрика, В.А. Ліпкана, Н.Р. Нижника, Д.Й. Нікіфорчука, Г.В. Новицького, О.В. Старкова, Г.П. Ситника, М.Б. Сакаяна, І.В. Слюсарчука, В.А. Тимошенка, А.І. Хвилі-Олінтера, І.Р. Шинкаренка та інших.

Для правоохоронних структур мають важливе значення внутрішні й суб'єктивні загрози, а також загрози кримінального характеру. Ураховуючи, що найбільшою цінністю є людина, можемо констатувати, що забезпечення особистих прав і свобод, їх захист і ефективна реалізація - одне з головних завдань держави.

Під впливом різних чинників формувалася загальнодержавна й відомча нормативно-правова база, яка регламентує фактори, що складаються в духовній сфері, проте останні події в Україні та світі демонструють високу загрозу екстремістських проявів на релігійному ґрунті для стабільного функціонування суспільства й держави. Не останню роль у цьому відіграє мотив безкарності злочинців.

Так, в українському законодавстві передбачена ст. 181 КК України "Посягання на здоров'я людей під приводом проповідання релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів", проте лише при проведенні комплексу оперативних і слідчих заходів щодо забезпечення кримінально-процесуального доведення вини осіб, які скоїли злочини на релігійному ґрунті, можна ефективно вести взаємодію як внутрішню - між оперативними й слідчими підрозділами, так і зовнішню - з іншими правоохоронними органами.

Служба безпеки України в рамках компетенції, визначених чинним законодавством, приймає заходи з виявлення, попередження й припинення скоєння злочинів, а відсутність координації між МВС і СБУ призводить до ускладнення доведення вини особи, наприклад, за сукупністю ст. 161 КК України та ст. 181 КК України [2].

© В.В. Клюс, 2013

Сьогодні відбувається розширення діяльності підрозділів правоохоронних органів, що протидіють проявам екстремізму, виявляють і розслідують злочини на релігійному ґрунті. Таке становище знижує ефективність протидії в цій сфері й ускладнює її координацію.

Яскравим прикладом ефективною координації протидії в цьому напрямку було створення у 2007 р. МВС України в складі Департаменту кримінального розшуку МВС України відділу координації діяльності ОВС у сфері міжнародних відносин (ВК СМВ), який увійшов до складу кримінальної міліції як самостійний структурний підрозділ.

Основні завданнями ВК СМВ є:

- виявлення ісламських екстремістських організацій, незаконних релігійних і етнічних формувань, їх організаторів та активних учасників, джерел і каналів їх фінансування;

- забезпечення постійного моніторингу розвитку оперативної обстановки, стану міжнародних відносин, соціально-економічного й інших факторів, що впливають на ускладнення міжнародних відносин, тенденцій і рівня розвитку злочинності у сфері міжнародних відносин;

- сприяння державним органам, підприємствам, установам у реалізації державної політики у сфері міжнародних відносин тощо.

До основних функцій ВК СМВ належать:

- виявлення й розкриття резонансних злочинів, скоєних на міжнародному та міжконфесійному ґрунті;

- здійснення ініціативних пошукових, розвідувальних і контррозвідувальних заходів з викриття осіб, які впливають на криміногенну ситуацію в АР Крим, розпалюють міжнародні й міжконфесійні конфлікти, осіб, які сприяють їх злочинній діяльності - організаторів і активних учасників групових порушень громадського порядку, не легалізованих об'єднань громадян, ісламських екстремістських організацій, а також осіб, які скоюють злочини з бюджетними коштами, виділеними для облаштування та соціально-культурного розвитку депортованих громадян [3].

Проведені дослідження практики взаємодії оперативних підрозділів і слідчих підрозділів ОВС свідчать, що протидія кримінальному середовищу на стадії досудового розслідування подекуди має яскраво виражений агресивний характер. Як наслідок, можна зробити такий висновок, що оперативне забезпечення вимагає застосування цілої системи заходів і комплексу проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Одним із прикладів правового регулювання взаємодії є Наказ від 16 листопада 2012 року № 114/1042/516/1199/939/1687/5 „Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні”, згідно з яким можна виділити перелік негласних слідчих (розшукових) дій при розслідуванні злочинів на релігійному ґрунті, які найчастіше застосовуються на практиці:

- 1) обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України);

- 2) установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України);

- 3) спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК України);

- 4) аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК України);

- 5) контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України).

Проте виникає безліч проблемних питань щодо зов-

нішньої взаємодії в протидії злочинам на релігійному ґрунті.

Слід погодитись з думкою, що, на жаль, нині не існує ні в системі МВС, ні де-небудь структури, яка б займалася злочинами в духовній сфері або хоч би релігійними злочинами загальнокримінальної спрямованості. Це злочини, здійснені за релігійними мотивами, які переслідують корисливі цілі - суспільно небезпечні, оскільки значна частина з них - тяжкі й особливо тяжкі [4].

На сьогодні в Україні існують чинники й передумови, які посилюють загрози виникнення релігійно-екстремістських проявів саме у сфері духовної безпеки України.

Мають місце надто складні для виявлення й документування факти організованої злочинної діяльності законспірованих окултних організацій і груп, що практикують, зокрема, людські жертвоприношення, вчиняють інші особливо тяжкі й тяжкі злочини на ритуальному ґрунті, які є здебільшого латентними. Непрямим чином про це свідчать узагальнені дані МВС, відповідно до яких за рік зникає безвісти близько 10-12 тис. осіб, третина з яких залишаються не розшуканими, залишок не ідентифікованих трупів на кінець 2012 становив 13201 особу. Загалом, ОЗГ, які пов'язані зі здійсненням ритуалів “чорної магії” та поклоніння культу “сатани”, причетні до багатьох інших злочинів, зокрема проти життя та здоров'я, злочини проти волі, честі й гідності особи, статеві злочини тощо. Крім того, спостерігається діяльність радикально релігійно-політичних організацій. Під час документування їхньої протиправної діяльності працівники ОВС орієнтуються на виявлення злочинів, передбачених ст. 115 КК України (Умисне вбивство), ст. 120 КК України (Доведення до самогубства), ст. 121 КК України (Умисне тяжке тілесне ушкодження), ст. 122 КК України (Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження), ст. 146 КК України (Захоплення заручників), ст. 178 КК України (Пошкодження релігійних споруд чи культових будинків), ст. 179 КК України (Незаконне утримування, осквернення або знищення релігійних святинь), ст. 180 КК України (Перешкоджання здійсненню релігійного обряду), ст. 209 КК України (Легалізація коштів, отриманих злочинним шляхом), ст. 260 КК України (Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань), ст. 261 КК України (Напад на об'єкти, на яких є предмети, що становлять небезпеку для оточення), ст. 262 КК України (Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів), ст. 263 КК України (Незаконне поводження з радіоактивними матеріалами), ст. 341 КК України (Захоплення державних або громадських будівель чи споруд), обов'язок розслідування яких відповідно до КПК України покладено на ОВС. Проте МВС бракує цілеспрямованої організації оперативного-розшукових заходів і досудового розслідування в цьому напрямі.

Заслугує на увагу думка Р.А. Халієва щодо створення міжвідомчого органу з функцією координації протидії злочинності у сфері міжетнічних і міжконфесійних відносин, на вказаний орган повинні бути покладені наступні функції [5]:

- координація й сприяння діяльності, удосконалення структури правоохоронних органів та їх оперативних підрозділів, що беруть участь у протидії злочинності у сфері міжетнічних і міжконфесійних відносин;

- розробка загальнодержавної стратегії протидії злочинності, зокрема моніторингу оперативного-розшуковими

заходами ситуації в державі щодо сфери міжетнічних і міжконфесійних відносин;

- розробка доктринальної концепції скоординованого розвитку сектору безпеки й оперативних підрозділів органів внутрішніх справ у сфері протидії злочинності на етноконфесійному ґрунті;

- створення системи цивільного контролю за діяльністю правоохоронних органів та їх оперативних підрозділів у протидії злочинності у сфері міжетнічних і міжконфесійних відносин;

- забезпечення формування матеріальної й науково-методичної бази протидії злочинності у сфері міжетнічних і міжконфесійних відносин на основі сучасних досягнень різних наукових галузей та впровадження інноваційних оперативно-розшукових засобів і заходів;

- організація співробітництва з питань протидії злочинності у сфері міжетнічних і міжконфесійних відносин з відповідними органами інших держав й міжнародними урядовими й неурядовими установами;

- координація наукових досліджень і підготовки кадрів для оперативних підрозділів, що здійснюють протидію злочинності в цій сфері;

- підготовка щорічних аналітичних матеріалів про стан криміногенної ситуації в державі у сфері міжетнічних і міжконфесійних відносин та підсумків протидії злочинності.

В Україні протидією злочинній діяльності у сфері міжетнічних і міжконфесійних відносин займається декілька оперативних підрозділів СБУ (2), МВС (2), прокуратура (1), які мають різні сфери компетенції. Однак, як показало наше дослідження, усі вони певною мірою дублюють один одного [5].

З урахуванням вказаного, очевидно є потреба в організації ефективної системи державно-правових заходів щодо протидії деструктивній і злочинній діяльності у сфері духовної безпеки з метою захисту конституційних прав людини, суспільства й держави. Така система організаційно повинна складати окремий спеціалізований за відповідним напрямом департамент при МВС України, функціонально наділений повноваженнями щодо здійснення оперативно-розшукової діяльності й досудового розслідування - Департамент розслідувань злочинів на релігійному ґрунті та захисту духовної безпеки України (далі - ДРЗРГЗДБУ) при МВС України.

Необхідність створення ДРЗРГЗДБУ визначається загальною метою ефективної протидії злочинам, що пов'язані з діяльністю різних неокультурів (сект), злочинних організацій сектантського типу, окултних, екстремістських груп, окремих осіб. Діяльність ДРЗРГЗДБУ має бути спрямована на комплексне виявлення й запобігання злочинам (профілактика, попередження й припинення), виявлення злочинної діяльності, притягнення осіб, які вчиняють протиправні дії, до відповідальності.

Чинники, що визначають необхідність створення ДРЗРГЗДБУ.

1. Потребує запровадження принципово нова проактивна організаційно-тактична модель оперативно-розшукового документування злочинів у сфері духовної безпеки, яка має бути побудована за загальною схемою - від об'єкту оперативної уваги (секта, екстремістська партія, організація) до конкретного факту злочину. Організація системи заходів з метою випереджального отримання оперативної інформації під час цілеспрямованого вивчення окремих об'єктів оперативної уваги сприятиме виявленню ретельно замаскованих і латентних злочинів.

2. Потреба повноцінного інформаційно-аналітичного забезпечення протидії злочинності у сфері духовної безпеки, цілеспрямоване накопичення й систематизація спеціальних знань, умінь, навичок. Сьогодніні спеціалізовані знання про засоби обманної вербовки та методи встановлення контролю над свідомістю завербованих сектою осіб, що призводить до сильної психічної й психологічної залежності, схожої на залежність від наркотичних засобів.

3. Виявлення й накопичення повної інформації про діяльність неокультурів, які приховують об'єктивну інформацію про свою діяльність від широкого загалу, реєструються як благодійні, освітні культурно-просвітницькі, психотерапевтичні організації, політичні партії. Окремого з'ясування потребують джерела фінансування політичних партій сектантського типу, екстремістських груп тощо. Матеріали документування можуть використовуватись як для оперативно-розшукової профілактики злочинів, так і під час загальнодержавних профілактичних заходів з використанням ЗМІ, широкої роз'яснювальної роботи серед населення.

4. Документування дій, пов'язаних з протиправним застосуванням небезпечних механізмів психічного насильства над людиною. Адже неокульти (секти) використовують методи не директивного експрес-гіпнозу, соціального тиску, психологічного зараження, особливі сугестивні методики. Людину, яка залучена до секти (організації), піддають без її відома жорсткому контролю (свідомість, емоційна сфера, поведінка, соціальні зв'язки), використовують ізоляцію, маніпулювання часом і увагою, вчиняють позитивний і негативний тиск, обмеження сну, навіювання страху, вини, розвивають емоційну залежність.

5. Необхідність організації комплексної системи гласних і негласних заходів з метою виявлення дійсних цілей і завдань деструктивних неокультурів та організацій.

Отже, вдосконалення функціонування системи правоохоронного забезпечення духовної безпеки України виступає закономірною вимогою створення й діяльності Департаменту розслідувань злочинів на релігійному ґрунті та захисту духовної безпеки України МВС України, за умовами якої ДРЗРГЗДБУ МВС України буде комплексно й спеціалізовано використовувати сили, засоби й методи щодо протидії злочинності на релігійному ґрунті. Водночас при функціонуванні ДРЗРГЗДБУ МВС України проведення ОРД і слідчої діяльності буде ефективним при мінімальних витратах часу, людських, матеріальних і фінансових ресурсів.

Література

1. Новицький Г.В. Забезпечення національної безпеки України: теоретико-організаційні основи правового регулювання: Автореф. дис. д.ю.н.: 21.07.01 / НАСБУ. - К., 2008. - 36 с.

2. Екатерина Щёткина, Тарас Панько, Марина Вовнякова. Ваш апокалипсис на каждый день. Мнение экспертов о сектах в Украине. - [Электронный ресурс]: <http://www.zn.ua/3000/3690/59906/>.

3. Халілев Р.А. Оперативна обстановка у сфері міжетнічних та міжконфесійних відносин / Р.А. Халілев // Науковий журнал Південноукраїнський правничий часопис. - 2009 - № 4 - С. 212-214.

4. И.А.Потёмкин. Место и роль духовной безопасности в системе национальной безопасности современной России. - [Электронный ресурс]: http://ansobor.ru/news.php?news_id=2816

5. Халілев Р.А. Протидія злочинності на ґрунті етно-

конфесійних суперечностей оперативно-розшуковими за-
собами: регіональний аспект: монографія / Р.А. Халілев.
- Сімферополь: ДП "Розвиток", 2010. - 444 с.

6. Наказ від 16 листопада 2012 року
№ 114/1042/516/1199/939/1687/5 „Про затвердження
Інструкції про організацію проведення негласних слідчих
(розшукових) дій та використання їх результатів у крими-
нальному провадженні”.

Клюс В.В.
кандидат юридичних наук, доцент,
старший викладач кафедри оперативно-розшуко-
вої діяльності
Донецький юридичний інститут
МВС України
Надійшла до редакції: 14.06.2013

УДК 343.819

ЗМІСТ ТА ДЕЯКІ ВИДИ КОНТРОЛЮ ЗА СТАНОМ РЕАЛІЗАЦІЇ У ВИПРАВНИХ КОЛОНІЯХ УКРАЇНИ ПРИНЦИПУ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ТА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Конопельський В. Я.

Як свідчить практика, створюючи правовий механізм і гарантії реалізації його норм у певній сфері діяльності, будь-яка держава та її суспільні інститути не можуть обійтись без контролю за їх виконанням відповідними суб'єктами правових відносин [1, 19]. Це повною мірою відноситься й до діяльності персоналу Державної кримінально-виконавчої служби (далі - ДКВС) України, зокрема й до питань, пов'язаних з реалізацією принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарань у виправних колоніях, хоча контроль у цьому разі не є єдиним та основним змістом його діяльності. Поряд з цим варто погодитись з В.Б. Авер'яновим і О.Ф. Андрійко, які переконані, що недооцінка та применшення ролі контролю можуть привести до неконтрольованої ситуації, зменшення керованості, і навіть хаосу. На цій підставі не слід віддавати перевагу як огульному запереченню контролю й критиці його надмірності, що стала модною останнім часом, так рівною мірою й "фетимізація" контролю, в якому вбачається вирішення всіх проблем, що існують в державному управлінні [2, 34]. Разом з тим, не вдаючись загалом до з'ясування різних значень змісту поняття "контроль" і його синонімічних виражень у термінах "моніторинг", "контролінг" тощо, що вживаються в науковій літературі [1, 19-23] і на практиці, враховуючи, що це не складає основний зміст предмета та задач цієї статті, все-таки варто в загальних рисах дати оцінку його суті й соціально-правової природи, а також стану його реалізації в діяльності ДКВС України.

З огляду цього, вибрана тема цієї роботи є актуальною й такою, що представляє теоретичний і науково-практичний інтерес.

Вивчення наукових праць з означеної проблематики показало, що над її вирішенням працюють такі науковці, як Г.А. Аванесов, Л.В. Багрій-Шахматов, І.Г. Богатирьов, Т.А. Денисова, О.М. Джужа, І.І. Карпець, О.Г. Колб, М.П. Мелентьев, В.О. Меркулова, О.О. Наташев, О.Л. Ременсон, А.Х. Степанюк, М.О. Стручков, Ю.М. Ткачевський, В.М. Трубников, Б.С. Утевський, І.В. Шмаров та ін. Крім цього, досить ґрунтовно в цьому напрямку працює М.С. Пузирьов, який у 2012 р. захистив дисертацію та здобув науковий ступінь кандидата юридичних наук по темі "Диференціація та індивідуалізація виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк" [29].

Проте досі ні в Україні, ні за кордоном не розроблено концептуальних засад щодо правильного й ефективного застосування принципу диференціації та індивідуалізації покарань, що й виступило додатковим аргументом при виборі теми цієї статті.

У наукових джерелах поняття "контроль" розгля-

дається в широкому та вузькому аспектах. Зокрема, у першому випадку під контролем розуміють перевірку, облік діяльності кого, чого-небудь, нагляд за кимось, чимось [3, 294]. У вузькому змісті цей термін зводиться до перевірки: виконання рішень, прийнятих вищою організацією; розпоряджень різних рівнів системи управління; дотримання організаційних, економічних та інших нормативів тощо [1, 20].

Отже, якщо керуватися цими теоретичними підходами, то під контролем за діяльністю персоналу виправних колоній щодо стану й ефективності реалізації принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарань слід розуміти діяльність визначених у законі суб'єктів за станом дотримання й виконання ними відповідних правових норм і приписів, спрямованих на вирішення виконання призначених судом покарань, і вжиття невідкладних заходів по усуненню виявлених порушень, недоліків і прорахунків.

Аналіз чинного кримінально-виконавчого й оперативно-розшукового законодавства України дає змогу виділити наступні види контролю в цьому напрямку діяльності персоналу ДКВС України: 1) прокурорський нагляд за виконанням кримінальних покарань (ст. 22 Кримінально-виконавчого кодексу (КВК)); 2) відомчий контроль (ст. 23 КВК); 3) контроль, який здійснюється в ході відвідування установ виконання покарань Президентом України та іншими посадовими особами (ст. 24 КВК); 4) судовий контроль (ст. 4 КВК, ст.ст. 21, 35, 369, ін. КПК; Закон України "Про правовий статус суддів") [4]; 5) громадський контроль за дотриманням прав засуджених під час виконання кримінальних покарань (ст. 25 КВК); 6) міжнародний контроль (Міжнародний пакт про громадянські та політичні права) [5]; Закон України "Про міжнародні договори" [6]; 7) контроль Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [7]; 8) оперативно-розшуковий контроль (ст. 104 КВК; Закон України "Про оперативно-розшукову діяльність" [8]; ін.).

Сутність цих видів контролю з означеної проблематики досить влучно визначив С.Ю. Беньковський, який зазначив, що маючи інформацію про правомірність органу чи посадової особи та їх діяльність, зокрема з питань її стану, можна оперативно втрутитися, привести важелі управління у відповідність з умовами, що виникають, і попередити небажані наслідки. Крім цього, контроль дає можливість не лише корегувати управлінську діяльність з означеної проблематики, а й допомагає передбачити перспективи подальшого розвитку та досягнення конкретного результату [1, 23]. Проте, як показали результати дослідження, кожен з визначених на правовому рівні